

היוזמה למניעת עבודה בתנאי אקלים קיצוני לאור השפעות משבר האקלים על בטיחות ובריאות תעסוקתית

.....
עו"ד דיאנה בארון, מנהלת מדיניות ציבורית ומחקר, קו לעובד

יולי 2024

על קו לעובד

- עמותת קו לעובד הוקמה בשנת 1991 ופועלת מזה שלושה עשורים כדי להגן על זכויות העובדים המוחלשים ביותר במשק הישראלי.
- לעמותה שני סניפים, כ-20 אנשי צוות ומסתייעת בעשרות מתנדבות/ים. מדי שנה אנחנו מסייעות/ים לאלפי עובדות/ים לקבל כספים המגיעים להם, כאשר סך הכספים המושבים להם נאמדים בעשרות מיליונים, לצד קידום מדיניות ועבודה ציבורית להגנה על זכויות העובדים.
- תחומי הפעילות העיקריים של קו לעובד:
 - טיפול פרטני.
 - פעילות מול הכנסת והממשלה.
 - תדלוק האחריות החברתית.

מהם גורמי הסיכון?

- **קרינת UV** – עשויה להוביל לעיוורון, כוויות שמש, סרטן העור (1,000 חולים חדשים בכל חודש), ואף מוות;
- **עומס חום** – עבודה בעומס חום עלולה להוביל לעומס חום פיזיולוגי (heat stress) המוגדר כמצב שבו הטמפרטורה הפנימית של הגוף עולה מעל 38 מעלות. עלול להגיע למכת חום, ובמקרים חמורים במיוחד גם למוות. עומס חום גורם גם לירידה בתפקוד הקוגניטיבי ומגדיל את הסיכון לתאונות עבודה;
- **אירועי מזג אוויר קיצוני** – עבודה בגובה ברוחות חזקות או גשם כבד. סכנה לנפילה מגובה או נפילת חפצים מגובה, או של פגיעה בפיוגומים, והרס תשתיות. במנופים רבים הטיפול לתא נעשה באמצעות סולם חיצוני;
- ארגון העבודה הבינלאומי צופה גם **החמרת זיהום האוויר** אשר גורם למחלות נשימה, מחלות לב וסרטן ריאות, **התגברות של מחלות המופצות על ידי גורמים ביולוגיים** כמו פטריות, מזיקים כמו יתושים וקרציות, **וגידול בחשיפה לכימיקלים בעבודה** בשל ירידה ביעילות חומרי ההדברה לאור משבר האקלים.
- לפי ארגון העבודה הבינלאומי, **בכל שנה מתים כ-38,000 מתים בשנה בשל עומס חום או קרינה אולטרה-סגולה;**
- **בריאותם של כ-2.09 מיליון עובדים ועובדות ברחבי העולם נפגעת לצמיתות;**

האוכלוסיות המושפעות

- מרבית העובדים אשר חשופים יותר להשפעות האקלים, שלא במקרה, מגיעים מהפריפריה החברתית-כלכלית ופגיעים במיוחד להשפעות משבר האקלים;
- כמו כן, מעבר לשכר העבודה ותנאי העבודה הפוגעניים של עובדים בפריפריה החברתית-כלכלית – האתגר של עובדים אלו כפול (חוסר יכולת לסרב וחוסר ידע);
- פורום ארלוזורוב פרסם מחקר מקיף באוקטובר 2023 לגבי מעגלי הפגיעה והתייחס לסיכון נקודתי ולנזק בריאותי מצטבר של עובדי חקלאות, בנייה, גינון, גיזום, ניקיון ותברואה;
- לצידם נמצאים גם עובדים אחרים – עובדי תפעול, פיקוח ואכיפה ברשויות המקומיות ובשירות המדינה, עובדי תשתיות לאומיות כמו חברת החשמל, עובדי תקשורת, תאגידים עירוניים וכו’;
- מדד הפגיעות של האגודה הישראלית לאקולוגיה ולמדעי הסביבה והמשרד להגנת הסביבה אשר מיפה לראשונה את מדד הפגיעות של אוכלוסיות שונות להשפעות משבר האקלים – מדד הרגישות החברתית-כלכלית של כל פרט, של כל משק בית, של כל רשות מקומית ושל המשק בכללותו;

הלקונות בחקיקת הבטיחות

- פקודת הבטיחות חלה רק על הענפים והמקצועות שמופיעים ברשימה בסעיף 3 לפקודה;
- תקנות הבטיחות בעבודה (עבודה בגובה), תשס"ז-2007, קובעות תנאים לעבודה בגובה בלי לקבוע אמות מידה או להגדיר מהן רוחות חזקות, ומשאירות את זה לשיקול דעת מבצע העבודה;
- תקנות הבטיחות בעבודה (ניטור סביבתי וניטור ביולוגי של עובדים בגורמים מזיקים, התשע"א-2011) קובעות שעומס חום או קרינת שמש נכללים כגורם פיזיקלי מזיק אבל לא נמצאים ברשימת הגורמים שלפי התקנות מחייבים בדיקות תקופתיות של העובדים שחשופים אליו, והתקנות לא מפרטות את רמות החשיפה המותרות;
- תקנות הבטיחות בעבודה (ציוד מגן אישי), תשנ"ז-1997 מתייחסות לחשיפה לקרינת השמש אך גם הן לא קובעות קריטריונים לעבודה בטוחה בשמש;
- השירות המטאורולוגי הישראלי עורך מדידות שעתיות בין היתר של עוצמת קרינה ועומס חום ועושה שימוש במדד HSI (Heat-stress-index), להערכת עומס חום. משרד החינוך וצה"ל עובדים עם מדידות השמ"ט, אך אין חובה שמעסיקים יעבדו איתן.

מי דואג לעובדים?

- ענפי התעסוקה שחשופים יותר לפגיעות משבר האקלים רוויים בעובדים מהפריפריה החברתית כלכלית – עובדים לא ישראלים – מהגרי עבודה, מבקשי מקלט, עובדים פלסטינים – ולצידם גם ישראלים בשכר נמוך שעובדים כתף אל כתף.
- מדינות אחרות כן התייחסו לסוגיה – מדינות המפרץ, האיחוד האירופאי, בלגיה, בריטניה ועוד עושות שימוש במדדים מתקדמים למדידת עומס חום, להנחיית מעסיקים (לעתים ברמת חקיקה, לעתים ברמת המלצות או קריטריונים ואמות מידה), ופועלות גם להעלאת מודעות ומחקר.
- המחוקק הישראלי עדיין שותק בסוגיית משבר האקלים והשלכותיו על מקומות עבודה ועובדים, ולא עושה שימוש במדד השמ"ט או בקריטריונים או במדדים מקובלים אחרים להנחיית שוק העבודה וכל מעסיק כטוב בעיניו יעשה.

דרושים: כללים ברורים שיגבילו את המעסיקים, וינחו את שוק העבודה כדי להגן בראש ובראשונה על העובדים מהשכבות החלשות ביותר במדינת ישראל, ולשפר את המוכנות של ישראל למשבר האקלים.